

Deel III. De exegese van het Bijbelboek Spreuken.

Hoofdstuk 20b. De exegese van Spreuken 1:8-19.

Vermijd slechte vrienden.

OOK IN DIT DERTIENDE VERS VERVOLGT SALOMO MET DEZELFDE STIJLFIGUUR ALS IN VERS 11 OM zijn zoon te vermanen zich niet in het gezelschap te mengen met slechte vrienden. Dit zet zich voort tot en met vers 14. Verder constateren we een vorm van alliteratie in dit vers door de werkwoordsvormen van מִצָּא en מִלֵּא, respectievelijk “wij zullen vinden” en “wij zullen vullen”.

Spreuken 1:13. Alle kostelijk goed zullen wij vinden, onze huizen zullen wij met roof vullen.

Citaten vanuit deze studie.

IN DEZE STUDIE HEB IK DIT VERS EEN ENKELE KEER GECITEERD TEVENS IN VERBAND MET DE VERZEN 11-14. We verwijzen naar de diverse pagina's en geven een en ander puntsgewijze weer. Zo nodig kom ik er later op terug.

1. We wijzen op de stijlfiguren en literaire genres over Alliteratie, Beeldspraak, Chiasme en Prosopopoeia, zoals we die vinden op pag. 57-58 en 289 van deze studie en die we ook in dit vers aantreffen.
2. Uit de exegese van Spreuken 1:8 (pag. 240), van Spreuken 1:10 (pag. 268) en van Spreuken 1:11 (pag. 283) blijkt hoezeer in dit vers het thema van rijkdom en armoede een belangrijk gegeven is. In de Uitleg van dit vers moeten we dat ook benadrukken. Want al gebruiken slechte vrienden verleidelijke woorden en beloven ze de zoon op een misdadige manier snel rijk te worden, je moet daarbij natuurlijk niet op de middelen letten om die rijkdom te verkrijgen. Dat kan doden kosten. Ja, dat kost zelfs je eeuwige zaligheid (Spreuken 1:19).
3. We verwijzen naar de exegese van Spreuken 1:10 (pag. 273) in verband met het gebruik van Protasis en Apodosis in een Hebreeuwse conditionele zin.

Verwijsteksten bij de Kanttekeningen.

UIT HET GEHEEL VAN DE KANTTEKENINGEN BIJ DE STATENVERTALING VERWIJST NIET ÉÉN BIJBELplaats naar Spreuken 1:13. Dat is weliswaar opmerkelijk maar de zaak van rijkdom en armoede komt vaak terug zoals we zullen zien.

Vertalingen en tekstgetuigen.

IK HEB DE VOLGENDE VERTALINGEN GERAADPLEEGD ZO NODIG MET TRANSCRIPTIE. VAN VERTALINGEN kan men veel leren voor de exegese.

Biblia Hebraica	כָּל-הֵון יִקַּר נִמְצָא נִמְלֵא בְּתֵינוּ שָׁלָל:
Transcriptie	K ^o l'hw ^{oo} n y ^{aa} q ^{aa} r n'imts ^{aa} ' n ^e m ^a ll ^{ee} ' b ^{ott} eeynw ^{oe} sjaa ^l aa ^l .
Werkvertaling	Alle kostelijke rijkdom zullen wij vinden, wij zullen onze huizen vullen met buit.
Septuaginta	τὴν κτήσιν αὐτοῦ τὴν πολυτελεῆ καταλαβόμεθα πλήσωμεν δὲ οἶκους ἡμετέρους σκύλων
Transcriptie	Tèn ktèsin autou tèn polutelè katalaboometha plèsoomen de oikous èmeterous skuloon
Vertaling	Laat ons zijn zeer kostbaar bezit roven en laat ons onze huizen met veel roof vullen.
Vulgata	omnem pretiosam substantiam repperiemus implebimus domos nostras spoliis
Vertaling	Alle kostbare goed zullen wij vinden, wij zullen onze huizen met veel roof vullen.
Franse vert.	Nous trouverons toutes sortes de biens précieux. Nous remplirons nos maisons de butin.

Vertaling	Wij zullen alle soorten van kostbaar goed vinden. Wij zullen onze huizen met buit vullen.
Duitse vert.	wir wollen groß Gut finden; wir wollen unsere Häuser mit Raube füllen;
Vertaling	Wij willen kostbaar goed vinden; wij willen onze huizen met roof vullen.
Engelse KJV	We shall find all precious substance, we shall fill our houses with spoil:
Vertaling	Wij vinden alle kostbaar goed, wij vullen onze huizen met roof.
American SV	We shall find all precious substance; We shall fill our houses with spoil;
Vertaling	Wij vinden alle kostbaar goed; wij vullen onze huizen met roof;
Geneva Bible	We shall finde all precious riches, and fill our houses with spoyle:
Vertaling	Wij vinden alle kostbaar rijkdom en onze huizen met roof vullen.
Statenvertaling	Alle kostelijk goed zullen wij vinden, onze huizen zullen wij met roof vullen.
Herziene SV	Allerlei kostbare bezittingen zullen wij vinden, onze huizen zullen wij vullen met buit.
Nieuwe Vert.	wij zullen allerlei kostbare dingen vinden, wij zullen onze huizen vullen met buit;
Leidse vertaling	allerlei kostelijke goederen zullen wij vinden, onze huizen vullen met buit;
Nw. Bijbelvert.	Hoeveel kostbaarheden zullen wij niet vinden, we vullen onze huizen met een rijke buit.
Het Boek	Zij hebben genoeg geld en spullen, dus wij kunnen een flinke slag slaan.
Naardense BV	Elk kostbaar bezit, wij gaan het vinden,- we vullen onze huizen met roof-goed:
Willibrord vert.	Dan vinden wij allerlei kostbare dingen, en vullen onze huizen met buit.

Bij deze vertalingen heb ik de volgende opmerkingen:

1. Wat de Hebreeuwse Masoretische tekst in Biblia Hebraica betreft, ten aanzien van het tekstkritisch apparaat en eventuele tekstvarianten zijn geen bijzonderheden te melden. We mogen constateren dat we voor de exegese van deze tekst mogen uitgaan.
2. Het woord voor "rijkdom" in Biblia Hebraica klinkt specifiekker dan in de Septuaginta die dit weergeeft met "bezit".
Daarbij gaat de Septuaginta door het gebruik van "roven" en "veel roof" uit van roof(moord), wat gegeven de context zeer aannemelijk is, terwijl Biblia Hebraica uitgaat van diefstal door de uitdrukking "vinden". Immers aan vinden gaat zoeken vooraf.
De Septuaginta gebruikt meervoud ("veel roof", σκυλων), terwijl Biblia Hebraica enkelvoud bezigt ("buit", שלל).
Filologisch gebruikt de Septuaginta een coniunctivus met de woorden καταλαβωμεθα en πλησωμεν in tegenstelling tot Biblia Hebraica die een imperfectum heeft. Volgens de Septuaginta is de tekst dus een cohortativus, aansporend en dienen we deze weer te geven met de woorden: laat ons ...! Vanuit het Hebreeuws is die noodzaak niet aanwezig.
3. Ook de Vulgata gebruikt meervoud ("veel roof", spoliis) net als de Septuaginta. Voor de rest geeft deze Biblia Hebraica nauwkeurig weer.
4. De Franse en Duitse en de drie Engelse Vertalingen geven Biblia Hebraica nauwkeurig weer.
5. Van de acht door mij geraadpleegde Nederlandse Vertalingen geven de Statenvertaling, Herziene Statenvertaling, Nieuwe Vertaling, Leidse Vertaling, Naardense Bijbelvertaling en Willibrordvertaling Biblia Hebraica vrij zorgvuldig weer.
6. De Nieuwe Bijbelvertaling gebruikt in haar weergave een soort vraag, niet conform Biblia Hebraica. Daarbij is de weergave "rijke buit" in wezen een soort pleonasme.
7. Het Boek geeft een parafraze van Biblia Hebraica.
8. Resumerend is er een opvallende eensgezindheid onder de diverse vertalingen waarbij vooral de Septuaginta een lichte afwijking van Biblia Hebraica vertoont.

Woordstudie vanuit het Hebreeuws.

WE KOMEN NU TOT DE STUDIE VAN DE DIVERSE HEBREEUWSE WOORDEN EN HUN BETEKENIS IN het verband van Spreuken.

כָּל-הוֹן

De eerste consonant is כ, kaf. In het midden van deze consonant is als schriftteken dagesj lene om een harde uitspraak van deze consonant aan te geven. Het vocaalteken onder deze consonant is een qameets, in dit geval bij een gesloten lettergreep zonder klemtoon een zogenaamde qameets chatoef, een o-klank. De tweede consonant is ל, lamed. De verbinding met het volgende woord waardoor deze twee als één geheel gelezen dienen te worden is als schriftteken maqqef, een horizontale streep bovenaan. De derde consonant is ה, he. Het verbindend accentteken er onder is munah. De vierde consonant is ו, waw. Het vocaalteken boven deze consonant is cholem, een oo-klank. De vijfde consonant is ן, een slotnun. De transcriptie is: k^ol^ohw^{oo}n. De betekenis is: alle (of allerlei) rijkdom. In verbinding met het volgende woord is de Nederlandse vertaling: alle kostelijke rijkdom.

Het woord כָּל is een nomen (naamwoord) masculinum (mannelijk) singularis (enkelvoud) in de status constructus. Dit duidt aan dat dit nomen in verbinding staat met het volgende nomen, zoals ook al aangegeven wordt door de maqqef. Het woord הוֹן is eveneens een nomen masculinum singularis. Het geheel duidt aan dat de slechte lieden tegen wie Salomo zijn zoon waarschuwt uit zijn op roof van hoge waarde. Ze roven geen prullaria maar zijn zeer selectief in het wederrechtelijk toeëigenen van het bezit van een ander desnoods ten koste van diens leven.

Het woord הוֹן heeft twee betekenissen. Als Substantivum (zelfstandig naamwoord) betekent dit woord: “goederen, rijkdom, vermogen, bezit”. Het woord komt in het Bijbelboek Spreuken behalve in onze tekst voor in Spreuken 3:9; 6:31; 8:18; 10:15; 11:4; 12:27; 13:7, 11; 18:11; 19:4, 14; 24:4; 28:8, 22; 29:3. Als Adjectivum (bijvoeglijk naamwoord) betekent dit woord: “genoeg”, bijvoorbeeld in Spreuken 30:15-16. Het woord komt totaal 26x voor in het Oude Testament, waarvan 18x in het Bijbelboek Spreuken. Daaruit blijkt dat het begrip rijkdom versus armoede een belangrijk gegeven is in het Bijbelboek Spreuken en verbonden is met wijsheid! We verwijzen verder naar de Uitleg.

יָקָר

De eerste consonant is י, yod. Het vocaalteken daaronder is qameets, een aa-klank. De tweede consonant is ק, qof. Het vocaalteken daaronder is qameets, een aa-klank. Het verbindend accentteken er onder is munah. De derde consonant is ר, resj. De transcriptie is: y^{aa}q^{aa}r. De betekenis is: kostelijk, kostbaar, edel, zeldzaam, prachtig, majesteitelijk, waardevol. In verbinding met הוֹן betekent het: kostelijke rijkdom.

Dit woord is een adjectivum masculinum singularis. Zie Spreuken 3:15; 6:26; 12:27; 17:27; 25:27.

נִמְצָא

De eerste consonant is נ, nun. Het vocaalteken er onder is chireq, een i-klank. De tweede consonant is מ, mem. Het schriftteken onder deze consonant is sjewa quiescens bij een vocaallose consonant. De derde consonant is צ, tsade. Het vocaalteken er onder is qameets, een aa-klank. De vierde consonant is א, alef. Het verbindend accentteken tussen de derde en vierde consonant is munah. De transcriptie is nⁱmts^{aa}. De vorm, qal imperfectum 1ste persoon pluralis, komt van het werkwoord נִמְצָא, dat “wij zullen vinden” betekent.

נִמְצָא betekent naast “vinden” ook “bereiken, (aan)treffen”. Met afgeleide vormen komt dit verbum 25x in het Bijbelboek Spreuken voor, onder andere in Spreuken 3:13; 6:33; 8:17, 35; 18:22. Deze vorm komt alleen in onze tekst voor.

נִמְלֵא

De eerste consonant is נ, nun. Het schriftteken onder deze consonant is sjewa mobile. De tweede consonant is מ, mem. Het vocaalteken eronder is patach, een

a-klank. De derde consonant is ל, lamed. Het vocaalteken er onder is tsere, een ee-klank. Het schriftteken in het midden van deze consonant is dagesj forte als verdubbelingspunt. De vierde consonant is א, alef. Het accentteken tussen de derde en vierde consonant is dhi. De transcriptie is n^{em}all^{ee}. De vorm, piel imperfectum 1ste persoon pluralis, komt van het verbum מלא en betekent “vullen”. De betekenis is: “wij zullen vullen”.

מלא betekent: “vullen”. De vorm van het werkwoord dat hier gebruikt wordt komt alleen in onze tekst voor. In afgeleide zin komt dit woord 7x in het Bijbelboek Spreuken voor, namelijk in Spreuken 3:10; 6:30; 8:21; 12:21; 17:1; 20:17 en 24:4. Het is een woord en begrip dat aan de Thora is ontleend en vooral bij de zalving en toewijding van priesters en later ook koningen.

בתינו

De eerste consonant is ב, beth. Het vocaalteken er onder is qameets chatoef, een korte o-klank; omdat deze staat in een gesloten lettergreep. De tweede consonant is ת, tau. Het vocaalteken er onder is tsere, een ee-klank. Het schriftteken in het midden van deze consonant is dagesj forte bij wijze van verdubbelingspunt. Het verbindend accentteken tussen de tweede en de derde consonant is munah. De derde consonant is י, yod. De vierde consonant is נ, nun. De vijfde consonant is ו, waw. Het vocaalteken in het midden is soereq, een oe-klank. De transcriptie is b^{ott}ee^{ynw}oe. Dit woord is substantivum masculinum pluralis in de status constructus vorm met een suffix, achtervoegsel, 1ste persoon pluralis. De betekenis is; “onze huizen met”.

Het woord בית is enkelvoud van het bovengenoemde woord in het meervoud en betekent: huis, paleis, tempel, zaal, kamer; plaats; binnenste; huisbewoner(s), familie; bezit; geslacht. Het woord komt ook in afgeleide vormen in het Bijbelboek Spreuken 38x voor. Deze vorm van het woord komt in dit Bijbelboek alleen hier voor.

שלה

De eerste consonant is ש, sjin. Het vocaalteken er onder is qameets, een aa-klank. De tweede consonant is ל, lamed. Het vocaalteken er onder is eveneens qameets. Het schriftteken links van deze consonant is meteg. De derde consonant is eveneens ל. Het schriftteken na deze consonant en aan het einde van dit vers is ;, het pausateken of sof pasuq. De transcriptie is: sj^{aal}aal. Dit woord is substantivum masculinum singularis en betekent: “roof”, buit; gewin”.

In het Bijbelboek Spreuken komt dit woord ook voor in Spreuken 16:19 en 31:11. Het woord staat parallel met de eerste twee woorden van deze tekst. Waarschijnlijk hebben we in dit vers te doen met de stijlfiguur van inclusio (zie pag.60-61 van deze studie).

De schat aan Schriftuurlijke kennis.

BIJ SPREUKEN 1:13 ZIJN ONDERSTAANDE TEKSTEN VAN BELANG:

Job 24:2-3. *‘Zij tasten de landpalen aan; de kudde roven zij, en weiden ze. Den ezel der wezen drijven zij weg; den os ener weduwe nemen zij te pand’.*

Spreuken 1:19. *‘Zo zijn de paden van een iegelijk, die gierigheid pleegt; zij zal de ziel van haar meester vangen’.*

Spreuken 3:9. *‘Vreest den HEERE van uw goed, en van de eerstelingen al uwer inkomsten’.*

Spreuken 3:10. *‘Zo zullen uw schuren met overvloed vervuld worden, en uw perskuipen van most overlopen’.*

Spreuken 3:13. *‘Welgelukzalig is de mens, die wijsheid vindt, en de mens, die verstandigheid voortbrengt!’.*

Spreuken 3:15. *‘Zij is kostelijker dan robijnen; en al wat u lusten mag, is met haar niet te vergelijken’.*

Spreuken 6:26. *‘Want door een vrouw, die een hoer is, komt men tot een stuk brood; en eens mans huisvrouw jaagt de kostelijke ziel’.*

Spreuken 6:30. *‘Men doet een dief geen verachting aan, als hij steelt om zijn ziel te vullen, dewijl hij honger heeft’.*

- Spreuken 6:31. *'En gevonden zijnde, vergeldt hij het zeventvoudig; hij geeft al het goed van zijn huis'.*
- Spreuken 6:33. *'Plage en schande zal hij vinden, en zijn smaad zal niet uitgewist worden'.*
- Spreuken 8:17. *'Ik heb lief, die Mij liefhebben, en die Mij vroeg zoeken, zullen Mij vinden'.*
- Spreuken 8:18. *'Rijkdom en eer is bij Mij, duurzaam goed en gerechtigheid'.*
- Spreuken 8:21. *'Opdat Ik Mijn liefhebbers doe beërven dat bestendig is, en Ik zal hun schatkameren vervullen'.*
- Spreuken 8:35. *'Want die Mij vindt, vindt het leven, en trekt een welgevallen van den HEERE'.*
- Spreuken 10:15. *'Des rijken goed is een stad zijner sterkte; de armoede der geringen is hun versterking'.*
- Spreuken 11:4. *'Goed doet geen nut ten dage der verbolgenheid; maar de gerechtigheid redt van den dood'.*
- Spreuken 12:21. *'Den rechtvaardigen zal geen leed wedervaren; maar de goddelozen zullen met kwaad vervuld worden'.*
- Spreuken 12:27. *'Een bedrieger zal zijn jachtvang niet braden; maar het kostelijk goed des mensen is des vlijtigen'.*
- Spreuken 13:7. *'Er is één, die zichzelf rijk maakt, en niet met al heeft, en één, die zichzelf arm maakt, en heeft veel goed'.*
- Spreuken 13:11. *'Goed, van ijdelheid gekomen, zal verminderd worden; maar die met de hand vergadert, zal het vermeerderen'.*
- Spreuken 16:19. *'Het is beter nederig van geest te zijn met de zachtmoedigen, dan roof te delen met de hovaardigen'.*
- Spreuken 17:1. *'Een droge bette, en rust daarbij, is beter, dan een huis vol van geslachte beesten met twist'.*
- Spreuken 17:27. *'Wie wetenschap weet, houdt zijn woorden in; en een man van verstand is kostelijk van geest'.*
- Spreuken 18:11. *'Des rijken goed is de stad zijner sterkte, en als een verheven muur in zijn inbeelding'.*
- Spreuken 18:22. *'Die een vrouw gevonden heeft, heeft een goede zaak gevonden, en hij heeft welgevallen getrokken van den HEERE'.*
- Spreuken 19:4. *'Het goed brengt veel vrienden toe; maar de arme wordt van zijn vriend gescheiden'.*
- Spreuken 19:14. *'Huis en goed is een erve van de vaders; maar een verstandige vrouw is van den HEERE'.*
- Spreuken 20:17. *'Het brood der leugen is den mens zoet; maar daarna zal zijn mond vol van zandsteentjes worden'.*
- Spreuken 24:4. *'En door wetenschap worden de binnenkameren vervuld met alle kostelijk en liefelijk goed'.*
- Spreuken 25:27. *'Veel honigs te eten is niet goed; maar de onderzoeking van de heerlijkheid van zulke dingen is eer'.*
- Spreuken 28:8. *'Die zijn goed vermeerdert met woeker en met overwinst, vergadert dat voor dengene, die zich des armen ontfermt'.*
- Spreuken 28:22. *'Die zich haast naar goed, is een man van een boos oog; maar hij weet niet, dat het gebrek hem overkomen zal'.*
- Spreuken 29:3. *'Een man, die de wijsheid bemint, verblijdt zijn vader; maar die een metgezel der hoeren is, brengt het goed door'.*
- Spreuken 30:15-16. *'De bloedzuiger heeft twee dochters: Geef, geef! Deze drie dingen worden niet verzadigd; ja, vier zeggen niet: Het is genoeg! Het graf, de gesloten baarmoeder, de aarde, die van water niet verzadigd wordt, en het vuur zegt niet: Het is genoeg!'*
- Spreuken 31:11. *'Het hart haars heren vertrouwt op haar, zodat hem geen goed zal ontbreken'.*
- Jesaja 10:13-14. *'Omdat hij (de koning van Assyrië) gezegd heeft: Door de kracht mijner hand heb ik het gedaan, en door mijn wijsheid, want ik ben verstandig; en ik heb de landpalen der volken weggenomen, en heb hun voorraad geroofd, en heb als een geweldige de inwoners doen*

nederdalen; en mijn hand heeft gevonden het vermogen der volken, als een nest, en ik heb het ganse aardrijk samengeraapt, gelijk men de eieren, die verlaten zijn, samenraapt; en er is niemand geweest, die een vleugel verroerde, of den bek opendeed, of piepte'.

Jeremia 22:16-17. *'Hij heeft de rechtszaak des ellendigen en noodduftigen gericht, toen ging het hem wel; is dat niet Mij te kennen? spreekt de HEERE. Maar uw ogen en uw hart zijn niet dan op uw gierigheid, en op onschuldig bloed, om dat te vergieten, en op verdrukking en overlast, om die te doen'.*

Nahum 2:12. *'De leeuw, die genoeg roofde voor zijn welpen, en worgde voor zijn oude leeuwinnen, die zijn holen vervulde met roof, en zijn woningen met het geroofde'.*

Haggai 2:9. *'Mijn is het zilver, en Mijn is het goud, spreekt de HEERE der heerscharen'.*

Lukas 12:15. *'En Hij zeide tot hen: Ziet toe, en wacht u van de gierigheid; want het is niet in den overvloed gelegen, dat iemand leeft uit zijn goederen.'*

1 Timotheüs 6:9-10. *'Doch die rijk willen worden, vallen in verzoeking, en in den strik, en in vele dwaze en schadelijke begeerlijkheden, welke de mensen doen verzingen in verderf en ondergang. Want de geldgierigheid is een wortel van alle kwaad, tot welke sommigen lust hebbende, zijn afgedwaald van het geloof, en hebben zichzelf met vele smarten doorstoken'.*

Openbaring 18:9-16. *'En de koningen der aarde, die met haar gehoereerd hebben en weelde gehad hebben, zullen haar bewenen, en rouw over haar bedrijven, wanneer zij den rook haars brands zullen zien; van verre staande uit vreeze van haar pijniging, zeggende: Wee, wee, de grote stad, Babylon, de sterke stad, want uw oordeel is in één ure gekomen. En de kooplieden der aarde zullen wenen en rouw maken over haar, omdat niemand hun waren meer koopt; waren van goud, en van zilver, en van kostelijk gesteente, en van paarden, en van fijn lijnwaad, en van purper, en van zijde, en van scharlaken; en allerlei welriekend hout, en allerlei ivoren vaten, en allerlei vaten van het kostelijkste hout, en van koper, en van ijzer, en van marmarsteen; en kaneel, en reukwerk, en welriekende zalf, en wierook, en wijn, en olie, en meelbloem, en tarwe, en lastbeesten, en schapen; en van paarden, en van koetswagens, en van lichamen en de zielen der mensen. En de vrucht der begeerlijkheid uwer ziel is van u weggegaan; en al wat lekker en wat heerlijk was, is van u weggegaan; en gij zult hetzelfde niet meer vinden. De kooplieden dezer dingen, die rijk geworden waren van haar, zullen van verre staan uit vreeze van haar pijniging, wenende en rouw makende; en zeggende: Wee, wee, de grote stad, die bekleed was met fijn lijnwaad, en purper, en scharlaken, en versierd met goud, en met kostelijk gesteente, en met paarden; want in één ure is zo grote rijkdom verwoest'.*

Enkele opmerkingen:

1. Uit bovenstaande Schriftplaatsen waar onder zeer vele uit het Bijbelboek Spreuken, blijkt wel heel duidelijk dat het in dit Schriftwoord gaat over rijkdom en armoede en alles wat dat met zich meebrengt in onderlinge sociale verhoudingen. Vanzelfsprekend kom ik er bij de Uitleg nader op terug. Reeds uit het citaat uit Job 24:2-3 blijkt wel hoe Job gebukt gaat onder allerlei sociaal onrecht die armen, weduwen en wezen ten deel valt. Door wie? Het is heel opmerkelijk dat Job spreekt over hen die de HEERE kennen zoals uit het eerste vers blijkt. Zij zouden in elk geval beter hebben moeten weten. Maar blijkbaar is hun kennen van de HEERE uiterst oppervlakkig en is hun hart er niet bij. Zou dat niet een gevaar zijn dat veel kerkmensen bedreigt?
2. Rijkdom is inderdaad zeer betrekkelijk, zegt Spreuken. Ook wij hebben gezegden die erop betrekking hebben: zo genoten, zo weer toegesloten! Laat dit de prioriteit van onze wijsheid zijn ziende op Christus: eerst komt God; dan komt onze naaste; en dan kom ik zelf! Alleen dan krijg je een schat die eeuwig blijft en volkomen veilig is. Op die manier is rijkdom iets goeds. In Spreuken 8:18 spreekt Christus als de Wijsheid Gods dat bij Hem rijkdom is. Hij zegt tevens: *'Ik zal hun schatkamers vervullen'*. Aan deze belofte is geen beperking. Ook Abraham, Jozef, Job, David en Salomo waren zeer rijk. Het is opmerkelijk dat we in het Bijbelboek Spreuken van de helft van alle keren dat het Hebreeuwse woord voor bezit wordt gebruikt te horen krijgen dat we er waardering voor moeten hebben maar dat we van de andere helft te horen krijgen dat we er niet op moeten vertrouwen (zie Spreuken 12:27; 13:7; 19:4, 14; 29:3).

3. Uit het feit dat de profeet Jesaja de hoogmoed van de koning van Assyrië aan de kaak stelt, mogen we de conclusie trekken dat hoogmoed met rijkdom en rijk willen worden gepaard gaat. Trouwens, ook de profeten Jeremia, Nahum en Haggai hameren op hetzelfde aambeeld in de geciteerde Bijbelplaatsen.
4. Ook in het Nieuwe Testament heeft Christus tijdens Zijn omwandeling in gelijkenissen en gesprekken de zaak van rijkdom en het gevaar daarvan aan de orde gesteld. Denk aan de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan (Lukas 10:25-37), die van de rijke dwaas (Lukas 12:13-21), die van de rijke man en de arme Lazarus (Lukas 16:19-31), die van de verloren zoon (Lukas 15:11-32), en het gesprek met de rijke jongeling (Lukas 18:18-30), enzovoorts.
5. In navolging van Christus waarschuwen de apostelen ook voor de grote gevaren van rijk willen worden, zoals Paulus in 1 Timotheüs 6:9-10 en Johannes in Openbaring 18:9-16. Een en ander spreekt voor zich.

Uitleg en Toepassing.

1. UIT HET VOORAFGAANDE IS DUIDELIJK GEWORDEN DAT HET BELANGRIJK IS NA TE GAAN HOE men rijkdom, geldgierigheid, bezit, economie met daarnaast armoede en gebrek aan bezit naar Bijbels inzicht dient te waarderen. Daarbij loopt bij dit gegeven Uitleg en Toepassing door elkaar, zoals te begrijpen valt. Vandaar dat ik dit onderdeel van mijn tekstverklaring Uitleg en Toepassing heb genoemd.

2a. We zezen al eerder op het chiasme in Spreuken 1:10-19. We mogen dit gedeelte de aantrekkingskracht van rijkdom noemen. Spreuken 1:10 is een inleiding op twee thema's, te weten het thema van verleiding en het thema van waarschuwing. Spreuken 1:10a beschrijft de verleiding van de bende gangsters en Spreuken 1:10b de waarschuwing van de vader. Spreuken 1:11-14 geven de verleiding van de gangsters weer met als onderverdeling: een algemeen plan: voornemen tot het vermoorden van anderen (Spreuken 1:11-12) met als reden voor de zoon tot deelname eraan: geldelijk gewin (Spreuken 1:13) en ten slotte een oproep tot de zoon om eraan deel te nemen (Spreuken 1:14). Spreuken 1:15-18 geven de waarschuwing van de vader weer met als onderverdeling: de oproep aan de zoon om zich terug te trekken (Spreuken 1:15) met als reden voor deze weigering: het gebruik van gewelddadige middelen (Spreuken 1:16), terwijl de vader de zoon wijst op de voornaamste consequentie van deelname: het doden van jezelf (Spreuken 1:17-18). Spreuken 1:19 eindigt dan met een conclusie. We komen dan tot een volgend schema:

De aantrekkingskracht van rijkdom (Spreuken 1:10-19).

A. Inleiding tot twee thema's (Spreuken 1:10).

1. De verleiding van de bende gangsters (Spreuken 1:10a).

2. De waarschuwing van de vader (Spreuken 1:10b).

B. De verleiding van de gangsters (Spreuken 1:11-14).

1. Een algemeen plan: voornemen tot vermoorden van anderen (Spreuken 1:11-12).

2. Reden tot deelname: geldelijk gewin (Spreuken 1:13).

3. Oproep eraan deel te nemen (Spreuken 1:14).

B1. Waarschuwing van de vader (Spreuken 1:15-18).

3. Oproep om zich terug te trekken (Spreuken 1:15).

2. Reden om zich terug te trekken: het gebruik van gewelddadige middelen (Spreuken 1:16).

1. Voornaamste consequentie van deelname: het doden van jezelf (Spreuken 1:17-18).

A1. Conclusie (Spreuken 1:19).

2b. Het blijkt dat Gods economie en ons economisch inzicht op geld en goed diametraal tegenover elkaar staan; en dat vooral wanneer de ware Wijsheid waarover het Bijbelboek Spreuken schrijft ons in economische zaken ontbreekt. 1 Petrus 1:24-25 legt er de nadruk op waar de apostel schrijft: *'Want alle vlees is als gras, en alle heerlijkheid des mensen is als een bloem van het gras. Het gras is verdord, en zijn bloem is afgevallen; maar het Woord des HEEREN blijft in der eeuwigheid; en dit is het Woord, dat onder u verkondigd is.'* God ziet niet zoals wij mensen zien, want Hij ziet ook wat wij denken. Daarbij oordeelt Hij over onze woorden en daden is het niet hier in dit leven dan

toch wel na dit leven wanneer iedereen voor Zijn rechterstoel verantwoording moet afleggen voor wat hij of zij heeft gedaan.

2c. Daarbij, misdadigers zoals hier in Spreuken 1:13 zijn doorgaans van lager allooi en hebben een beestachtig karakter, immers, ze kunnen alleen kostbare buit voor hun gemak vinden als ze hun slachtoffers vermoorden; hoewel er natuurlijk ook zogenaamde nette misdadigers zijn. Mensen met een dubbelleven. Het kunnen uiterlijk gezeten burgers zijn want ze hebben huizen maar in werkelijkheid zijn het moordenaars die hun huizen met veel roofoed vullen. De diepste grond achter het voornemen van deze lieden is de nijd van Kaïn tegen Abel, die door het geloof een Gode welgevallig offer bracht (zie Genesis 4:4-8; Hebreëen 11:4; 1 Johannes 3:11-17). Vergelijk de gelijkenis van de boze wijngaardeniers in Mattheüs 21:33-46 en vooral vers 38: *'Maar de landlieden, den zoon ziende, zeiden onder elkander: Deze is de erfgenaam, komt, laat ons hem doden, en zijn erfenis aan ons behouden'*. Alsof het Woord niet waar is dat de dagen van elk mens slechts de breedte van een hand is terwijl zijn leeftijd niets is voor God omdat ieder mens enkel ijdelheid is (zie Psalm 39:6). Ook zijn deze lieden goddeloos want ze doen tegen Gods achtste gebod: gij zult niet stelen! Daarbij, hoe kan de opbrengst door roof en geweld kostbaar zijn wanneer God die vervloekt (zie Psalm 62:9-11 en Spreuken 21:6) In elk geval zijn de beloften van deze misdadigers klinkklare leugens. Werkelijk, een verderfelijke vergissing van miljoenen om de rijkdom van de wereld te overschatten! Ook is deze zogenaamde rijkdom slechts voor een ogenblik. Wat voordeel had Judas, de verrader, van zijn 30 zilverlingen? Al zouden het 30.000 talenten goud zijn geweest, deze zouden hem niet hebben kunnen redden van de plaats waar hij naar toe ging. Zie Mattheüs 16:26: *'Wat baat het een mens, zo hij de gehele wereld gewint, en lijdt schade zijner ziel? Of wat zal een mens geven, tot lossing van zijn ziel?'* Christus werd via bezit door de duivel in verzoeking gebracht (zie Mattheüs 4:8-10), maar de verzoeker was wel de duivel!

2d. Het kostbare goed dat de misdadigers van vers 13 willen roven is in hun gedachten goud, zilver en edelstenen. Ze hoeven er niet veel voor te doen is hun gedachte en de opbrengst is groot. Daar hebben ze zelfs hun leven en ziel voor over. Want inderdaad, geldgierigheid is de wortel van alle kwaad (zie 1 Timotheüs 6:10a); terwijl het geestelijke en hemelse goed, verzoening en verlossing, vreugde in God door Jezus Christus echt kostelijk is. Het is een vanzelfsprekende zaak dat het goed en de daarbij behorende inkomsten alles met elkaar te maken hebben net als kapitaal en winst. Er is geen winst zonder kapitaal. Maar het is wel de vraag hoe een en ander verkregen wordt. Want Gods Woord geeft de grootste eer niet aan een welvarend koopman die wellicht van zichzelf niet veel kapitaal heeft maar wel van anderen maar wel aan een eerlijk mens die van zichzelf weinig kapitaal heeft maar eerlijk zaken doet. En daar ontbreekt het nogal eens aan. Men drijft handel met het geld van anderen via beurs en effectenhandel met allerlei fluctuaties als gevolg. En gaat men failliet en bankroet dan zijn de gevolgen voor die mensen die dachten dat ze veel geld konden verdienen.

2e. Denk aan de tijd van de slavenhandel in de zeventiende, achttiende en negentiende eeuw toen er jacht gemaakt werd op negers in Afrika en ze onder mensonwaardige omstandigheden vervoerd en te werk gesteld werden bij rijke grootgrondbezitters. Amerika, Engeland, Frankrijk en Nederland maakten zich daar voornamelijk schuldig aan want er viel geld mee te verdienen. Totdat een Engelsman, William Wilberforce, aan deze praktijken een einde maakte. Denk ook aan John Newton die op zijn laatste slavenreis door God bekeerd werd en zijn beroemde gedicht gemaakt heeft met als titel: Amazing Grace! Denk ook aan opiumhandelaren in China want daar viel geld aan te verdienen net zo als aan drugs in onze tijd. Denk ook aan de verkoop van alcohol aan Indianen in Amerika om land in eigendom te verkrijgen. Maar we blijven dichter bij huis wanneer we denken aan vaders die elke dag dronken zijn en hun vrouwen en kinderen honger laten lijden om maar aan geld voor drank te komen.

2f. Net als bij Kaïn nadat hij zijn broer Abel had doodgeslagen vraagt God ook in dit verband: Waar is uw broeder? Want God weegt onze daden. Het is niet zozeer de vraag wat wij op aarde doen maar hoe bereiden wij ons voor op de eeuwigheid? Wie dat laatste niet doet, mist zowel aarde als hemel; om zo te zeggen! Als het geld onze afgod is, mogen Christus en Zijn volgelingen de hemel wel hebben als wij maar de aarde hebben om ons in zonde uit te leven, is de redenering. Christus zegt in het elfde gebod: *'Een nieuw gebod geef Ik u, dat gij elkander liefhebt; gelijk Ik u liefgehad hebt, dat ook gij elkander liefhebt'* (Johannes 13:34). Wanneer de goederen toenemen zullen wij wanneer deze liefde in ons hart is de HEERE eren met de eerstelingen van onze arbeid en

de zegen die Hij ons heeft gegeven. Want de Christelijke regel is: eerst God, in de tweede plaats onze naasten, en in de laatste plaats onszelf. God heeft een blijmoedige gever lief al geeft hij een enkele penning; immers God heeft al het goud en zilver van de wereld reeds. Hij wordt van het geven niet minder en van het inhouden niet rijker. Om zo te zeggen: wie investeert in de hemel, heeft om Christus' wil en uit genade een eeuwige schat die veilig is. Doe als die man die een verborgen schat in de akker vond (Mattheüs 13:44) of als die koopman die een parel van grote waarde vond (Mattheüs 13:45-46)!

2g. Wat dat betreft zijn er zeker zes Bijbelse kenmerken te noemen voor mensen die veel bezit en goed hebben en tegelijkertijd wijs zijn voor God. Ons eigen hart onderzoeken of er afgoden zijn op wie wij ons vertrouwen stellen en bidden of de HEERE ze wil wegnemen. Dat is het eerste. Het tweede is dat we de HEERE kennen. Het derde dat we ons laten onderwijzen door Gods Woord en al Zijn kinderen die Hij ons op onze levensweg doet ontmoeten. Het vierde kenmerk is om anderen te laten delen in onze overvloed. Het vijfde is dat we ons laten leren door de Heilige Geest wanneer God ons niet alleen voorspoed maar ook tegenspoed geeft. En het zesde kenmerk is om recht en gerechtigheid aan onze naasten te doen zoveel als in ons vermogen is. De macht die het geld over ons heeft kunnen we het beste breken door er veel van weg te geven. We moeten God niet afschepen met een footje maar Hem toegewijd geven. Het geven van onze tienden voor de HEERE, 10% van ons inkomen, is niet iets van het Oude Testament alleen maar ook van het Nieuwe Testament en een kerkelijke regel. Overigens is dat een minimum! Want alles behoort de HEERE toe. Laat Achan ons een baken in zee zijn (zie Jozua 7)! Denk ook aan Maleachi 3:6-12! Laat heel ons leven met al ons geld en goed een offer van dankbaarheid zijn voor onze God. Zie op Christus! Hij was oneindig rijk maar gaf alles en zelfs Zijn leven over om door Zijn kruis zondaren zalig te maken (zie 2 Korinthe 8:9). Hoe reizen wij naar de eeuwigheid?

2h. Christus zegt als de eeuwige Wijsheid in Spreuken 8:17-19 dat er alleen bij Hem rijkdom is. Wie wijs is werkt gewoon hard en laat het over aan de zegeningen van de HEERE hoe rijk het werk hem maakt. De vreeze des HEEREN is kostbaarder dan het fijnste goud. Abraham, Jozef, Job, David en Salomo gaf de HEERE veel goed. Ze waren heel rijk. Maar hun rijkdom kwam niet op de eerste plaats maar na hun trouw aan de HEERE. Wanneer Christus Die veel schoner is dan alle mensenkinderen en Die blank is en rood en de banier draagt boven tienduizenden belooft: *'Ik zal hun schatkamers vervullen'* (Spreuken 8:21b) is aan deze belofte geen beperking. We mogen volgens Spreuken bezit waarderen maar er niet op vertrouwen. Aan wie veel gegeven is, wordt ook veel gevraagd.

2i. Wie rijkdom tot zijn afgod maakt is ook hoogmoedig en schuldig tegenover God. Vanzelfsprekend geldt dit ook wanneer een bedrijf te lage lonen uitbetaalt aan zijn werknemers of wanneer een verzekeringsmaatschappij woekerrente vraagt. De rijke verheft zich graag boven de arme, of dat nu door zijn geld is, zijn sociale status, zijn verdiensten, de villa waarin hij woont, doet er niet toe. Want o wee, wanneer een arme bij ons in de buurt woont, zakt de waarde van onze koopwoning. Zo denken wij toch? Een arme kan ook iemand zijn met ruggengraat: iemand die liefheeft in plaats van haat (Spreuken 15:17); iemand die nederig is in plaats van trots (Spreuken 16:19); iemand die rechtvaardig is in plaats van onrechtvaardig (Spreuken 16:8); iemand die eerlijk is in plaats van dat hij liegt (Spreuken 19:22). In Bijbels licht zijn wij indien we veel bezit hebben slechts rentmeesters van wat de HEERE ons heeft toevertrouwd. Wie bijvoorbeeld loopt door de wijngaard van een ander mag volgens Deuteronomium 23:25 wel druiven plukken en opeten maar ze niet meenemen. In de gelijkenis van de rijke man en de arme Lazarus had de rijke geen naam omdat rijkdom alles was dat hij had terwijl Lazarus wel een naam had en in de schoot van Abraham werd gedragen. Zie verder Jesaja 33:6 en 1 Petrus 2:7. Waar uw schat is, is uw hart, zei Christus.

2j. Resumerend en nadenkend over rijkdom en armoede onderstreep ik het Woord uit Spreuken 30:7-9: *'Twee dingen heb ik van U begeerd, onthoud ze mij niet, eer ik sterf: Ijdelheid en leugentaal doe verre van mij; armoede of rijkdom geef mij niet; voed mij met het brood mijns bescheiden deels; opdat ik, zat zijnde, U dan niet verloochene, en zegge: Wie is de HEERE? of dat ik verarmd zijnde, dan niet stele, en den Naam mijns Gods aantaste.'* We komen tot deze stelling: **Naar Gods bestek dienen we in onzelfzuchtige liefde tussen de Scylla van puur liberaal-socialistische opvattingen en de Charybdis van puur conservatief-kapitalistische opvattingen te handelen en te**

wandelen op de koers van de vreeze des HEEREN als het beginsel van de Wijsheid door dit leven naar de eeuwigheid⁵¹.

⁵¹ Scylla en Charybdis zijn figuren afkomstig uit de Griekse mythologie. Het zouden bergen zijn in zee-engten die het gemunt hadden op zeelieden om ze te verzwelgen. Twee bergen in een nauwe zeestraat botsen in onregelmatige perioden op elkaar en o wee het schip dat tussen die twee gevangen zat. Wanneer je de ene berg, Scylla, trachtte te ontwijken, werd je door de andere berg, Charybdis, vermorzeld. Sommige wetenschappers lokaliseren de straat van Messina tussen Italië en Sicilië als deze zee-engte, anderen in het noordwesten van Griekenland bij kaap Skilla. Varen tussen Scylla en Charybdis betekent zo handelen dat je de juiste koers houdt tussen twee levensgrote gevaren die je bedreigen.